

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Gebiedsuitwerking A tot Z (Rotterdamse Omgevingsvisie)

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

18 november 2022 / projectnummer: 3677

35 JAAR

onafhankelijk en deskundig advies

1 Advies voor de inhoud van het OER

De gemeente Rotterdam wil de oostflank van de stad, in het gebied tussen Alexander en Zuidplein (A tot Z), verder verstedelijken. De gemeente wil in dit gebied 20.000 tot 30.000 woningen bouwen en ruimte creëren voor voorzieningen zoals werklocaties, groen, sportvoorzieningen en onderwijs. Een randvoorwaarde hiervoor is een forse investering in het hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) inclusief een nieuwe oeververbinding over de Nieuwe Maas.¹ Om dit mogelijk te maken is een herziening van de Omgevingsvisie Rotterdam nodig.² Voor het besluit hierover wordt een omgevingseffectrapport (OER) opgesteld.³ De Milieudienst Rijnmond (DCMR) heeft namens de gemeenteraad van Rotterdam de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') gevraagd te adviseren over de inhoud van het op te stellen OER.

Essentiële informatie voor het OER

De Commissie adviseert onderstaande punten in ieder geval in het OER op te nemen. Deze informatie is essentieel om het omgevingsbelang in het besluit over de herziening van de omgevingsvisie mee te kunnen wegen.

- Een vertaling van de drie centrale ambities voor het gebied A tot Z en de vijf perspectieven van de Omgevingsvisie Rotterdam naar **toetsbare doelstellingen** voor de gebiedsontwikkeling, waar nodig en mogelijk gedifferentieerd per deelgebied.
- Inzicht in de **randvoorwaarden voor de gebiedsontwikkeling**, vooral vanuit het perspectief van klimaatverandering (water en bodem sturend), infrastructuur voor mobiliteit, energie, drink- en afvalwater en een gezonde leefomgeving.
- **Alternatieven** waarmee binnen deze randvoorwaarden de mogelijkheden en onmogelijkheden voor het realiseren voor het programma van woningen en voorzieningen worden verkend en waarmee een 'toolbox' van ontwerpprincipes en maatregelen voor de deelgebieden wordt ontwikkeld.
- **Inzicht in het doelbereik en de effecten** van de alternatieven op de omgeving, met een doorkijk naar de effecten op de lange termijn, vooral onder invloed van klimaatverandering en bodemdaling.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het OER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het OER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het OER moet bevatten. Ze bouwt in haar advies voort op de notitie reikwijdte en detailniveau (NRD)⁴. De Commissie stelt vast dat de NRD uitgaat van het realiseren van een forse verstedelijkingsopgave in een kwetsbaar en intensief gebruikt gebied. Klimaatverandering en bodemdaling kunnen vooral op langere termijn voor toenemende fysieke uitdagingen en beperkingen en kosten zorgen, naast al bestaande knelpunten voor de kwaliteit van de leefomgeving. Met het oog hierop is de vraag in hoeverre het beoogde (woningbouw)

¹ Voor de nieuwe oeververbinding over of onder de Nieuwe Maas wordt momenteel een MIRT-verkenning uitgevoerd en een separate m.e.r.-procedure doorlopen.

² *Omgevingsvisie Rotterdam. De Veranderstad*. Vastgesteld door de gemeente Rotterdam, december 2021.

³ Het OER is formeel een milieueffectrapport (MER), maar gaat ook in op sociale en economische aspecten. Daarom is, in aansluiting op de Omgevingswet, de term 'omgevingseffectrapportage' gekozen.

⁴ Notitie Reikwijdte & Detailniveau Omgevingseffectrapportage voor de eerste herziening Omgevingsvisie Rotterdam – Gebied Alexander-Zuidplein. Vastgesteld door college van B&W Rotterdam op 25 augustus 2022.

programma volledig realiseerbaar is en onder welke condities. Om deze reden stelt de Commissie ten opzichte van de NRD een ‘omgekeerde benadering’ voor, waarbij eerst fysieke randvoorwaarden voor de realisatie van het programma worden geïdentificeerd, voordat hiervoor alternatieven worden ontwikkeld.

Figuur 1: Omgevingsvisiekaart gebied A tot Z (bron: Omgevingsvisie Rotterdam)

Aanleiding OER

De gemeente Rotterdam wil voor het gebied tussen Alexander en Zuidplein de omgevingsvisie (die in december 2021 is vastgesteld) herzien. Deze herziening zal keuzes bevatten die een nadere uitwerking vormen van de verstedelijkingsopgave uit de omgevingsvisie. Dit houdt in de realisatie van 20.000 tot 30.000 woningen, inclusief bijbehorende voorzieningen. Voor de herziening van de omgevingsvisie wordt een plan-MER opgesteld⁵, omdat de herziening kaderstellend is voor m.e.r.-beoordelingsplichtige activiteiten (stedelijke ontwikkeling). Voor de nieuwe oeververbinding wordt een separaat MER opgesteld,⁶ de gekozen oplossing zal worden opgenomen in de herziening van de omgevingsvisie.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het OER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval de gemeenteraad van Rotterdam – besluit over de herziening van de omgevingsvisie.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer 3677 op www.commissiener.nl in te vullen in het zoekvak.

⁵ In de NRD wordt gesproken over de 'Aanvulling ROER', om te benadrukken dat de procedure betrekking heeft op een partiële herziening van de omgevingsvisie voor een specifiek deelgebied. Procedureel is echter sprake van een nieuwe en volwaardige m.e.r.-procedure. Zie ook paragraaf 2.1 van dit advies.

⁶ Voor informatie en de adviezen van de Commissie over deze procedure, zie www.commissiener.nl, projectnummer 3439.

2 Achtergrond, ambities, beleid en besluitvorming

2.1 Achtergrond en doel (aanvulling) OER

Omgevingsvisie Rotterdam en ROER

In december 2021 heeft de gemeenteraad van Rotterdam de Omgevingsvisie 'De Veranderstad' vastgesteld. Voor het besluit hierover is een plan-MER opgesteld, het 'Rotterdamse Omgevingseffectrapport' (ROER).⁷ Over het gebied A tot Z stelt de omgevingsvisie: *In de zone Alexander tot en met Zuidplein investeren we in een oeververbinding met hoogwaardig openbaar vervoer. Dit is de drager voor verstedelijking van het gebied. Belangrijke knopen worden met elkaar verbonden en transformeren tot aantrekkelijke verblijfsgebieden met wonen, werken en recreatie in hoge dichtheden. Daarnaast versterken we verbindingen tussen wijken en tussen groenstructuren; langs de Nieuwe Maas ontwikkelen we een nieuw rivierpark.*

De omgevingsvisie wijdt een apart hoofdstuk aan dit gebied met als toekomstperspectief: *de realisatie van 20.000 tot 30.000 woningen voor diverse doelgroepen, verdeeld over verschillende woonmilieus en gebieden met hun eigen karakteristieken.* Vervolgens geeft dit hoofdstuk een overzicht van de belangrijkste opgaven en gebiedsgerichte keuzes op hoofdlijnen. Deze keuzes geven aan hoe de gemeente de ambities voor dit gebied wil waarmaken, maar daarbij wordt direct aangegeven dat nog niet duidelijk is welke mogelijkheden en onmogelijkheden er zijn. Daaraan koppelt de gemeente uitwerkingsopgaven (zie p150 Omgevingsvisie). Deze uitwerkingsopgaven vormen het startpunt voor de ontwikkelingen in het gebied A tot Z.

De NRD gaat uit van het realiseren van de genoemde verstedelijkingsopgave in een kwetsbaar en intensief gebruikt gebied. Klimaatverandering en bodemdaling kunnen vooral op langere termijn voor toenemende fysieke uitdagingen beperkingen en kosten zorgen, naast al bestaande knelpunten voor de kwaliteit van de leefomgeving. Met het oog hierop is de vraag in hoeverre in dit gebied het beoogde (woningbouw)programma volledig realiseerbaar is en onder welke condities. Daarom is volgens de Commissie niet uit te sluiten dat het OER leidt tot de conclusie dat bepaalde uitgangspunten voor de verstedelijkingsopgave heroverwogen moeten worden. Ook de vernietiging van het bestemmingsplan Feyenoord City door de Raad van State zal waarschijnlijk gevolgen hebben voor de opgaven. Zie verder paragraaf 2.2 van dit advies.

Begrenzing plangebied

Geef in het OER de begrenzing van het plangebied voor A tot Z duidelijk aan. In de NRD is deze begrenzing nog niet weergegeven, de omgevingsvisiekaart (zie figuur 1) laat alleen de grove contouren hiervan zien. Hierdoor is nog niet duidelijk welke (autonome) ontwikkelingen relevant zijn voor het voornemen.

Aanvulling ROER als zelfstandig OER

Dit OER wordt opgesteld voor de herziening van de Omgevingsvisie Rotterdam. In de NRD wordt regelmatig gesproken over de 'Aanvulling ROER' in plaats van over een apart MER of OER voor de gebiedsuitwerking. De gemeente heeft aangegeven dat de term 'Aanvulling ROER' wordt gebruikt om te benadrukken dat de procedure betrekking heeft op een partiële herziening van de omgevingsvisie voor een specifiek deelgebied. De eerder gemaakte

⁷ Voor informatie en de adviezen van de Commissie over deze procedure, zie www.commissiener.nl, projectnummer 3482.

hoofdkeuzes in de omgevingsvisie gelden in beginsel als uitgangspunt voor deze herziening. Procedureel is echter sprake van een nieuwe en volwaardige MER/OER en daarbij horende procedure. In dit advies spreekt de Commissie daarom verder over het OER.

2.2 Opgaven en ambities

Perspectieven voor Rotterdam en ambities voor A tot Z

De omgevingsvisie gaat uit van vijf perspectieven, die gelden als lange termijn ambities voor de gehele gemeente Rotterdam. Voor het gebied A tot Z zijn de ambities van de omgevingsvisie vertaald naar drie centrale ambities:

1. Sterke centra: van ov-knooppunten naar stedelijke centra
 - a. Impuls voor openbaar vervoer
 - b. Ontwikkelen van stedelijke centra
2. Ongedeelde stad: van gescheiden stadsdelen naar één geheel
 - a. Stadsdelen verbinden door verdichting
 - b. Netwerk van groene verbindingen
3. Vitale stadswijken: van geïsoleerde woonbuurten naar vitale stadswijken
 - a. Kansen voor bewoners en ondernemers
 - b. Duurzame mobiliteit, prettige openbare ruimte én sport.

In deze centrale ambities zijn niet alle vijf perspectieven even duidelijk herkenbaar. Met name de perspectieven 'duurzame stad' en 'gezonde stad' zijn vanuit omgevingseffecten van belang. Geef daarom in het OER aan tot welke doelen en/of randvoorwaarden deze perspectieven leiden voor het gebied A tot Z. Dit is namelijk ook relevant voor het ontwikkelen van passende alternatieven (zie verder hoofdstuk 3) en daarmee samenhangend voor het beoordelingskader (indicatoren) voor het in beeld brengen van de huidige situatie en de effecten van het plan.

Perspectieven voor Rotterdam

Op basis van de verschillende trends en transities die voor de gemeente Rotterdam zijn geïdentificeerd zijn vijf perspectieven voor de omgevingsvisie benoemd:

- *Compacte stad: Rotterdam ontwikkelt zich als een compacte, aantrekkelijke stad aan de rivier;*
- *Inclusieve stad: Rotterdam is een inclusieve stad, waar niemand in de meerderheid is, het is één stad op twee oevers;*
- *Productieve stad: Rotterdam ontwikkelt zich als een productieve stad, haven en regio, die samen ruimte bieden aan de nieuwe economie;*
- *Gezonde stad: Rotterdam maakt een gezond leven mogelijk voor alle inwoners in de stad;*
- *Circulaire stad: Rotterdam ontwikkelt zich als een stad, haven en regio die vooroploopt in de transitie naar een circulaire stad.*

Vertaal ambities naar toetsbare doelen

De Commissie adviseert om de ambities en perspectieven in het OER te vertalen naar zo concreet mogelijke toetsbare doelen en bijpassende indicatoren. Het concretiseren van ambities is van belang voor het onderscheiden van zinvolle alternatieven en varianten en voor de vergelijking daarvan aan de hand van het 'doelbereik' (de mate waarin ambities gerealiseerd kunnen worden). Geef waar mogelijk ook de prioritering aan binnen de ambities. Het is waarschijnlijk dat niet alle ambities in dezelfde mate gerealiseerd kunnen worden, onder andere omdat ruimte schaars is. Daarom is het zoeken naar optimalisatie van deze ruimte, ook door meervoudig ruimtegebruik, van belang.

Maak bij de concretisering van de ambities onderscheid in deelgebieden als dit relevant is. De deelgebieden zijn op sommige aspecten sterk verschillend van karakter. De geplande ontwikkelingen moeten niet alleen een oplossing bieden voor de verstedelijkingsopgave, maar ook een bijdrage leveren aan het oplossen van problemen van de afzonderlijke deelgebieden. Geef daarom in het OER aan welke betekenis het begrip 'goede groei' (het kernbegrip van de Omgevingsvisie Rotterdam) heeft voor de verschillende deelgebieden en hoe dit mee weegt bij de te maken afwegingen.⁸

Onderbouw het programma

Pagina 5 en 6 van de NRD beschrijven het 'programma' dat in het gebied A tot Z gerealiseerd moet worden. Dit programma bepaalt welke onderdelen een plek in het gebied moeten krijgen. Geef in het OER een onderbouwing van (de uitgangspunten van) het beoogde programma vanuit de behoefte aan de verschillende functies. De omgevingsvisie Rotterdam en het ROER kunnen hierbij als vertrekpunt dienen.

Besteed aandacht aan actuele ontwikkelingen en onzekerheden in de behoefte. Zo heeft op 26 oktober de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State het bestemmingsplan voor Feyenoord City vernietigd. Het plangebied voor Feyenoord City bevindt zich binnen de begrenzing van A tot Z. De vernietiging van het plan betekent dat dit geen onderdeel meer uitmaakt van de autonome ontwikkeling. Geef in het OER aan wat de vernietiging van dit bestemmingsplan betekent voor het programma van A tot Z. Besteed ook aandacht aan mogelijke effecten van andere ontwikkelingen in de regio, zoals elders gerealiseerde en te realiseren woningvolumes, demografische ontwikkelingen en dergelijke.

Daarnaast is van belang om op hoofdlijnen aandacht te besteden aan de interactie tussen het programma voor A tot Z en haar omgeving, zowel binnen de gemeente Rotterdam als daarbuiten.⁹ De ruimtelijke ingrepen in dit gebied kunnen grote gevolgen hebben voor aangrenzende gebieden en andersom. Mocht (uit het OER) blijken dat het beoogde programma niet volledig kan worden gerealiseerd, kan dit tot gevolg hebben dat elders meer gebouwd moet worden.

2.3 Beleidskader en besluitvorming

Beleidskader

De NRD bevat geen overzicht van relevante wet- en regelgeving en beleidskaders. Neem dit op in het OER en laat zien welke kaders op Europees, nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal niveau relevant zijn voor de gebiedsuitwerking. Besteed daarbij in ieder geval aandacht aan:

- Omgevingsvisie en omgevingsverordening provincie Zuid-Holland
- Structuurvisie voor de ondergrond
- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en kennisprogramma zeespiegelstijging
- Beleidsprogramma IenW/Programma Water en Bodem Sturend¹⁰
- Nationale Adaptatiestrategie (NAS)
- Briefadviezen Woningbouw en klimaatadaptatie, Deltacommissaris
- Deltaprogramma Rijnmond Drechtsteden

⁸ Zie ook de opmerkingen die hierover zijn gemaakt in enkele zienswijzen.

⁹ Zie onder andere de zienswijze van de gemeente Capelle aan den IJssel.

¹⁰ In (de Kamerbrief bij) het Beleidsprogramma van het Ministerie van IenW is toegezegd dat water en bodem sturend worden bij ruimtelijke planvorming. In dit programma is aangekondigd dat een programma Water en Bodem sturend wordt ontwikkeld.

- Waterbeheerprogramma's 2022–2027 van Waterschap Hollandse Delta en Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard
- Convenant Bouw Adaptief Zuid–Holland
- Klimaatakkoord
- Grondstoffenakkoord circulaire economie
- Regionale Energie Strategie (RES) Rotterdam–Den Haag
- Wet- en regelgeving en beleid ten aanzien van onder andere geluid, luchtkwaliteit, (externe) veiligheid, nautische veiligheid en elektromagnetische velden

Te nemen besluiten

Het OER wordt opgesteld voor de herziening van de omgevingsvisie Rotterdam. Parallel aan de planvorming voor A tot Z vindt een MIRT-verkenning plaats voor de nieuwe oeververbinding over of onder de Nieuwe Maas in opdracht van de gemeente Rotterdam, de Metropoolregio Rotterdam–Den Haag, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de provincie Zuid–Holland. Hiervoor wordt een separaat MER opgesteld. Het resultaat van de MIRT-verkenning zal worden opgenomen in de herziening van de omgevingsvisie. Dit betekent dat de herziening van de omgevingsvisie wordt gebaseerd op twee afzonderlijke milieueffectrapporten. De keuze voor het soort oeververbinding en de modaliteiten waarvoor deze wordt gebruikt (verschillende vormen van OV, fiets, wel of geen autoverkeer) hebben belangrijke consequenties voor (de keuzeruimte binnen) de planontwikkeling.¹¹ Geef in het OER aan hoe de MIRT-verkenning en de ontwikkeling van A tot Z inhoudelijk en procedureel op elkaar worden afgestemd en hoe wordt omgegaan met de samenhang en wederzijdse afhankelijkheden daartussen.¹²

Na de herziening van de omgevingsvisie volgen vervolgbesluiten – zoals bestemmings- of omgevingsplannen, projectbesluiten en vergunningen – voor de invulling van de gebiedsontwikkeling. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

3 Ontwikkeling van alternatieven

3.1 Randvoorwaarden als startpunt

Wat staat er in de NRD?

De NRD beschrijft bouwstenen voor mogelijke alternatieven, bestaande uit varianten voor de oeververbinding, verdeling van het ruimtelijke programma (wonen, werken, voorzieningen), de omvang daarvan en het pakket aan 'randvoorwaardelijke investeringen' op het gebied van bereikbaarheid, groen, ecologie, recreatie en energie. Vervolgens beschrijft de NRD twee mogelijke ontwikkelmodellen, die zich onderscheiden in de oeververbinding (metro of tram) en het programma (hoog programma met 30.000 woningen of middelhoog programma met 20.000–25.000). Aangegeven is dat dit mogelijke alternatieven zijn, maar dat nader onderzoek kan leiden tot meer of minder alternatieven.

¹¹ Ook vanwege de benodigde ruimte voor aanlanding en inpassing van de verbindingen aan beide zijden van de rivier.

¹² In de zienswijze van BBV Veranda wordt de vraag gesteld of er sprake is van een 'integraal besluit' over de oeververbinding en de verstedelijkingsopgave. Terecht is daarbij aangegeven dat voor de MIRT-verkenning vier bestuurslagen tot een eensluidend besluit moeten komen. Dit maakt dat goede afstemming en duidelijkheid over de onderlinge afhankelijkheid van de te nemen besluiten van belang is.

De NRD geeft als belangrijkste functies van het OER aan:

1. Input voor een afweging tussen ontwikkelmodellen, zoals keuzes over programma, raamwerk en/of fasering
2. Identificeren van oplossingsrichtingen, noodzakelijke maatregelen of showstoppers
3. Identificeren van randvoorwaarden en opgaven voor nadere uitwerking

Gezien de vele uitdagingen en onzekerheden voor het plangebied, mede onder invloed van klimaatverandering, stelt de Commissie een alternatieve aanpak voor, waarbij de bovenstaande functies min of meer in omgekeerde volgorde worden geïdentificeerd. Dat wil zeggen dat eerst onderzocht wordt welke randvoorwaarden (inclusief showstoppers) van belang zijn en dat daarna wordt bepaald of en op welke manier het gewenste programma hierin past. Dit sluit aan bij het nationale beleid ten aanzien van klimaatadaptatie, waarin bepaald is dat 'water en bodem sturend' dienen te zijn bij (woningbouw)ontwikkelingen.¹³ Ook kan deze aanpak volgens de Commissie een goede basis bieden voor een stedenbouwkundige invulling die recht doet aan ambities voor sociale samenhang en een duurzame en gezonde leefomgeving.¹⁴ De 'lagenbenadering' dient hierbij als inspiratie en als methode om de mogelijke invullingen voor het programma (de alternatieven) te 'zeven'.

3.2 Randvoorwaarden vanuit de ondergrond

Gezien de ligging van 'A tot Z' – deels in een laaggelegen gebied met een slappe ondergrond en deel buitendijks – is het van belang dat bij de te maken afwegingen nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan het lange termijn perspectief op klimaatverandering. In de omgevingsvisie en het ROER lag de nadruk op ontwikkelingen tot 2040, met een doorkijk naar de periode daarna. In haar toetsingsadvies over het ROER heeft de Commissie aangegeven dat in het ROER nog weinig aandacht werd besteed aan grootschalige ontwikkelingen en transities die zich grotendeels buiten de invloedssfeer van de gemeente afspelen. Daardoor zijn deze opgaven – en de gevolgen daarvan voor Rotterdam – mogelijk onderschat. Dit geldt onder andere voor klimaatverandering. De te bouwen woningen en voorzieningen – inclusief de infrastructuur – zullen immers tot ver na 2040 hun functie moeten behouden. Hier komt bij dat keuzes die in dit plangebied worden gemaakt (grote) gevolgen kunnen hebben voor bovenstrooms gelegen gebieden. Samengevat moet het principe 'water en bodem sturend' ervoor zorgen dat de gevolgen van klimaatverandering niet worden afgewenteld op andere gebieden en/of op toekomstige generaties.¹⁵

Breng daarom in het OER in beeld wat de huidige toestand is van de ondergrond (fysieke ondergrond, watersysteem en biotisch systeem) en hoe deze zich in de komende decennia zal ontwikkelen als gevolg van klimaatverandering en bodemdaling. Betrek hierbij ook de

¹³ Zie onder andere:

- Kamermoties ten aanzien van 'Water en Bodem Sturend' (8 juli 2021 en 28 juni 2022).
- Briefadvies woningbouw en klimaatadaptatie (1 september 2021) en 'Spoor 2' briefadvies woningbouw en klimaatadaptatie (3 december 2021) van de Deltacommissaris en Kamerbrief d.d. 24 mei 2022 van de Ministers Harbers en De Jonge als reactie daarop.
- Rapport 'Analyse van bouwstenen en adaptatiepaden voor aanpassen aan zeespiegelstijging in Nederland' van Deltares (2022).

¹⁴ Deze 'omgekeerde benadering' sluit ook aan bij enkele van de ingediende zienswijzen. Zo wordt daarin aangegeven dat de 'modellen' die in de NRD worden genoemd de bandbreedte aan mogelijke keuzes teveel beperkt.

¹⁵ Zie ook de zienswijze van het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard.

kwaliteitsaspecten van bodem, water en biotisch systeem.¹⁶ Geef vervolgens aan waar in het studiegebied welke knelpunten (kunnen) optreden en tot welke randvoorwaarden voor het te realiseren programma en de benodigde infrastructuur dit leidt. De gevolgen van klimaatverandering zullen vooral op de langere termijn merkbaar zijn, in de vorm van wateroverlast (door grond- en oppervlaktewater), droogte, verzilting en hittestress. In combinatie met bodemdaling kunnen bovendien zettings-, opbarstings¹⁷- en funderingsproblemen ontstaan. Klimaatverandering heeft ook gevolgen voor de kwaliteit van bodem, grondwater en oppervlaktewater.

3.3 Randvoorwaarden en uitgangspunten vanuit de netwerklaag

De netwerklaag bestaat uit infrastructurele voorzieningen voor onder andere mobiliteit (water- en autowegen, spoor-, metro- en tramverbindingen, fiets- en wandelpaden), energie-, afvalwater- en drinkwatervoorziening. Naast de karakteristieken van de bestaande netwerken is de autonome ontwikkeling daarvan relevant.

De ontwikkeling van A tot Z is sterk afhankelijk van de ontwikkeling van hoogwaardig openbaar vervoer, inclusief een nieuwe verbinding over of onder de Nieuwe Maas. De keuzes die uit de MIRT-verkenning voortkomen brengen randvoorwaarden en uitgangspunten voor de ontwikkeling van het gebied met zich mee. Belangrijke keuzes zijn die voor het type oeververbinding (brug of tunnel), voor het type HOV (metro of tram) en het al of niet mogelijk maken van autoverkeer en/of fietsverkeer.¹⁸ Omdat de beide processen parallel lopen kunnen randvoorwaarden en uitgangspunten in de tijd veranderen.¹⁹ Zo lang hiervoor geen (definitieve) keuzes zijn gemaakt, kan gebruik worden gemaakt van scenario's en/of een bandbreedte van mogelijke uitkomsten van de mogelijke keuzes.

Breng de huidige infrastructurele voorzieningen, zoals wegen, spoorwegen, waterwegen en fiets- en wandelpaden in beeld. Geef aan hoe deze zich in de autonome situatie zullen ontwikkelen, zowel generiek (als gevolg van beleidsontwikkelingen op het gebied van mobiliteit, energietransitie et cetera) als specifiek binnen het studiegebied (bijvoorbeeld als gevolg van inzet op duurzame mobiliteit, door stimulering van gebruik van openbaar vervoer en fiets en verlaging van parkeernormen) en wat de consequenties zijn van de te maken keuzes op basis van de MIRT-verkenning.

Besteed daarnaast aandacht aan de infrastructuur voor energievoorziening en drinkwater- en afvalwatervoorziening. Onder andere uit de ROER blijkt dat er binnen de gemeente vooralsnog onvoldoende ruimte is voor energieopwekking om aan de toekomstige vraag te

¹⁶ Onder andere uit de ROER voor de Omgevingsvisie Rotterdam blijkt dat de bodemkwaliteit, de chemische en ecologische toestand van KRW-waterlichamen en de biodiversiteit matig tot slecht scoren in zowel de huidige situatie als bij autonome ontwikkeling.

¹⁷ Opbarsting wil zeggen dat er scheuren in de bodem ontstaan als gevolg van toename van de waterdruk waardoor de hoeveelheid kwel toeneemt.

¹⁸ De Commissie merkt op dat de keuze voor een metro- of tramverbinding in de NRD gekoppeld is aan een hoog of middelhoog programma, terwijl deze koppeling niet noodzakelijk lijkt. Het strikt hanteren van dit uitgangspunt zou betekenen dat de keuze die in de MIRT-verkenning voor de oeververbinding wordt gemaakt bepalend is voor de keuze van het ruimtelijke programma. In plaats van een onderscheid tussen een metro- of tramverbinding beveelt de Commissie aan om uit te gaan van 'een HOV-verbinding met een bepaalde capaciteit' en de aanleg bovengronds/ondergronds als variabelen.

¹⁹ Het College van B&W van de gemeente Rotterdam heeft in september 2022 al gekozen voor een oplossing met een brug in plaats van een tunnel, met ruimte voor een nieuwe tramlijn, fietsers en voetgangers en eventueel een 'autoluwe wegverbinding'. Formele besluitvorming moet nog plaatsvinden.

voldoen. Dat betekent dat de gemeente mede afhankelijk is van energieopwekking elders en infrastructuur om deze energie naar het plangebied te transporteren. In de zienswijze van Evides wordt expliciet aandacht gevraagd voor de publieke drinkwatervoorziening. De benodigde drinkwatervoorziening is gekoppeld aan de demografische ontwikkeling, benodigde hoeveelheid water per huishouden en bedrijf en de beschikbaarheid van water met de beoogde gebruikskwaliteit. Dit laatste is weer mede afhankelijk van klimaatverandering en waterkwaliteit. In de zienswijze van het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard wordt gewezen op het belang van de afvalwatervoorziening en het feit dat de huidige capaciteit niet voldoende is voor de te verwachten afvalwaterstromen.

3.4 Randvoorwaarden en speelruimte in de occupatielaag

De ondergrond en de netwerklaag brengen randvoorwaarden met zich mee voor de invulling van de occupatielaag. Daarnaast komen in het plangebied nu al knelpunten voor ten aanzien van gezondheid, leefbaarheid en sociale aspecten en leefbaarheid. Onder meer door barrièrewerking, hoge geluidbelasting, luchtverontreiniging en (externe) veiligheidsrisico's. In het plangebied zijn relatief veel voorzieningen voor recreatie en sport aanwezig, waaronder (sport)parken en volkstuincomplexen. Het eventueel veranderen of verplaatsen hiervan heeft consequenties voor de leefbaarheid en gezondheid. Ook zal dit de bereidheid vanuit de inwoners en gebruikers van deze voorzieningen om te (blijven) participeren in de planontwikkeling mogelijk negatief beïnvloeden.²⁰

Breng de huidige situatie en autonome ontwikkeling voor de verschillende functies per deelgebied in beeld en bepaal de randvoorwaarden en uitgangspunten voor de invulling van het ruimtelijke programma. Besteed hierbij aandacht aan de eisen die aan ruimtelijke kwaliteit en aan groene (en blauwe) structuren en verbindingen worden gesteld en de vergroting van het welzijn die een dergelijk programma oplevert. Dit sluit aan bij de centrale ambities 'netwerk van groene verbindingen' en 'prettige openbare ruimte'. Eisen en wensen vanuit gezondheid en leefbaarheid zijn niet alleen van belang voor nieuwe bewoners, maar ook voor de bestaande bewoners en gebruikers van de deelgebieden, waarvoor de nieuwe ontwikkelingen grote gevolgen hebben. De Commissie beveelt aan om de analyse per deelgebied aan te grijpen om in gesprek te gaan en te blijven met bewoners en belanghebbenden in de deelgebieden/wijken, om tijdig inzicht in knelpunten en kansen te verkrijgen en draagvlak voor te maken keuzes te vergroten.

Verschillen in speelruimte per deelgebied

De randvoorwaarden die volgen uit de verschillende 'lagen' bepalen de bandbreedte aan mogelijkheden voor de invulling van het programma voor woningen, werklocaties, sportvoorzieningen, groen, recreatie en overige voorzieningen. Dit kan per deelgebied sterk verschillen. De Commissie adviseert om per deelgebied de randvoorwaarden en bandbreedte voor mogelijke keuzes in beeld te brengen. Dit kan ertoe leiden dat alternatieven of varianten voor de invulling van het gewenste programma per deelgebied verschillen. Naast de eerder genoemde alternatieven voor een middelhoog of hoog woningbouwprogramma en de keuze voor de HOV-verbinding kan hierbij gedacht worden aan alternatieven die maximaal inzetten op klimaatadaptatie²¹, gezonde leefomgeving, duurzame mobiliteit of sociale samenhang. Op

²⁰ Ook de zienswijze van de volkstuinverenigingen ATV Kweeklust, ATV Toepad, ATV Nut & Genoegen, ondersteund door de Joodse Begraafplaats Toepad en de Rotterdamse Hockey Vereniging Leonidas wijst hierop.

²¹ Recent heeft Deltares verschillende varianten ontwikkeld voor de ontwikkeling van het Rijnmond gebied, vanuit het perspectief van de aanpassing aan zeespiegelstijging. Deze varianten kunnen wellicht als inspiratiebron worden gebruikt.

het detailniveau van de herziening van de omgevingsvisie is vooral het ruimtebeslag van belang, dat nodig is voor het stedenbouwkundig programma, inclusief benodigde voorzieningen en (mitigerende) maatregelen.

De Commissie beveelt aan om bij het onderzoeken van de speelruimte voor de invulling per deelgebied, naast de in de NRD opgenomen elementen (verbeteren voorzieningen, versterken groenstructuur en sportcirkel), rekening te houden met ontwikkelingen en maatregelen die voortkomen uit de volgende aspecten:

- geluid-, trilling-, wind-, licht- en schaduw hinder²²
- luchtkwaliteit (NOx en fijn stof)
- externe veiligheid
- sociale en verkeersveiligheid
- mogelijkheden voor gezonde mobiliteit (lopen, fietsen)
- mate van barrièrewerking
- aanwezigheid van groen en water

3.5 Een toolbox voor de invulling per deelgebied

De alternatieven kunnen worden gebruikt om op hoofdlijnen keuzes te maken in de verdeling van het programma over de verschillende deelgebieden. Daarnaast beveelt de Commissie aan om de alternatieven vanuit de bovengenoemde invalshoeken te gebruiken om uitgangspunten te formuleren voor de ontwikkeling van de deelgebieden zelf. De werkelijke effecten van de gebiedsontwikkeling zullen voor veel thema's vooral afhankelijk zijn van het ontwerp en de inrichting in de deelgebieden.²³ De inzichten die het OER hierover oplevert kunnen een 'toolbox' opleveren van mogelijke ontwerpprincipes en (mitigerende) maatregelen. Deze kunnen worden gebruikt voor het verder uitwerken van de ontwikkelstrategie en het programma van eisen voor de ontwikkeling van de deelgebieden.

4 Bestaande situatie en omgevingseffecten

4.1 Algemeen

De in het vorige hoofdstuk voorgestelde aanpak op basis van de lagenbenadering heeft gevolgen voor de criteria waaraan alternatieven worden getoetst. Het 'zeefproces' zal leiden tot harde criteria (showstoppers) en tot criteria waarbinnen afwegingen mogelijk zijn.

In de volgende paragrafen geeft de Commissie enkele aandachtspunten voor de effectbeoordeling, in aanvulling op wat daarover in de NRD al is opgenomen.

Methodische aandachtspunten

- Geef voor de te hanteren beoordelingscriteria de 'hardheid' aan, mede op basis van wettelijke eisen, beleidskaders en de centrale ambities. Vertaal de ambities naar concrete criteria, zodat daarvoor scherpe afwegingen gemaakt kunnen worden.

²² Zie ook de zienswijzen van Prorail en Port of Rotterdam.

²³ Zo wordt de hinderbeleving als gevolg van geluid voor een aanzienlijk deel op 'microniveau' bepaald door ontwerputgangspunten en mitigerende maatregelen, waaronder het creëren van voldoende stille verblijfsgebieden.

- Beschrijf de voorgenomen ontwikkelingen zo uitgebreid als nodig is om een goede vergelijking van alternatieven en varianten op basis van doelbereik en (omgevings)effecten mogelijk te maken op het niveau waarop besluitvorming plaatsvindt.
- Beschrijf de omgevingseffecten voor de onderlinge vergelijking van alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau.
- Het is niet altijd eenduidig vast te stellen of effecten positief, neutraal of negatief scoren. Maak daarom transparant hoe een score tot stand is gekomen en hoe deze bij aggregatie wordt meegewogen. Laat iedere score zien. Streep positieve en negatieve effecten niet tegen elkaar weg zodat het lijkt alsof er niets verandert.
- Kwantificeer de effecten waar relevant en mogelijk. Ga voor kwalitatieve beoordelingen in op de opzet, de gebruikte expertises van deskundigen, de groepsgrootte en de gebruikte bronnen. Zorg dat de kwantitatieve en kwalitatieve beoordelingen navolgbaar en qua methodiek zoveel mogelijk herhaalbaar zijn, zodat toekomstige beoordelingen goed vergelijkbaar zijn.
- Onderbouw indien aan de orde de keuze van rekenregels/-modellen en van de gegevens waarmee de effecten van het voornemen worden bepaald. Ga ook in op de onzekerheden in deze bepaling, het belang daarvan voor de vergelijking van alternatieven en de wijze waarop effecten geëvalueerd worden (zie ook hoofdstuk 5 van dit advies).

Plan- en studiegebied, deelgebieden en tijdhorizonten

- Onderbouw voor de verschillende thema's de begrenzing van het gehanteerde studiegebied. Voor sommige thema's is het nodig om een ruim studiegebied te kiezen, bijvoorbeeld voor de effecten bovenstrooms in het rivierengebied en de effecten van stikstofdepositie op natuurgebieden.
- Maak voor zover mogelijk en relevant onderscheid in effecten per deelgebied. Dit is vooral van belang voor de in paragraaf 3.5 genoemde 'toolbox' met ontwerpprincipes en (mitigerende) maatregelen per deelgebied. Geef daarbij tevens aan in hoeverre negatieve omgevingseffecten kunnen worden gemitigeerd met maatregelen uit deze 'toolbox'.
- Geef een doorkijk naar effecten op de lange termijn, vooral met het oog op de gevolgen van klimaatverandering (zeespiegelstijging, droogte, extreme neerslag en hitte) en mogelijke afwenteling van de gevolgen daarvan op bovenstrooms gelegen gebieden.
- Houd rekening met fasering en ga uit van verschillende tijdshorizonten, of ga consequent uit van dezelfde tijdshorizon en laat zien hoe de effecten zich in de tijd ontwikkelen.
- Geef inzicht in de mogelijke fasering in ruimte en tijd, de onzekerheden daarin en de doorlooptijden. Besteed aandacht aan tijdelijke voorzieningen, bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen tijdens verschillende fasen, de herkomst en aan- en afvoer van materiaal en eventueel noodzakelijke depots.
- Besteed aandacht aan cumulatie van effecten.

4.2 Referentiesituatie

Beschrijf de bestaande toestand van de leefomgeving in het studiegebied en in de afzonderlijke deelgebieden en de te verwachten toestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten omgevingseffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van de leefomgeving, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd.

Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten. In §3.3.4. van de NRD is aangegeven dat lopende ontwikkelingen waarvan *vrijwel zeker* is dat deze worden

gerealiseerd beschouwd worden als autonome ontwikkelingen. Ontwikkelingen waarover nog geen besluit is genomen behoren echter niet tot de autonome ontwikkeling. Voor deze ontwikkelingen moeten immers nog keuzes worden gemaakt die van invloed kunnen zijn op het besluit over A tot Z. Voor ontwikkelingen die nog onzeker zijn of waarvoor nog bepalende keuzes gemaakt moeten worden adviseert de Commissie gebruik te maken van verschillende scenario's of een gevoeligheidsanalyse. De NRD geeft aan dat de ontwikkeling van Feyenoord City wordt beschouwd als een autonome ontwikkeling. De vernietiging van het besluit hierover maakt dat dit uitgangspunt moet worden aangepast.

Ook voor andere onzekere ontwikkelingen kan gebruik worden gemaakt van scenario's. Denk daarbij aan klimaatscenario's volgens het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en het kennisprogramma zeespiegelstijging en transities ten aanzien van energie, grondstoffen en mobiliteit. Dit levert onder andere generiek beleid op niveau van gemeente en haven op, dat geleidelijk wordt ingevoerd. In haar toetsingsadvies over het ROER heeft de Commissie aangegeven dat de gevolgen van grootschalige autonome ontwikkelingen nog onvoldoende waren geanalyseerd. De Commissie adviseert deze aanbevelingen uit dit advies te betrekken bij het OER voor A tot Z, voor zover relevant voor deze ontwikkeling.

4.3 Doelbereik: toetsing aan de ambities

Gebruik de geconcretiseerde ambities – zoals genoemd in § 2.2. van dit advies – om de alternatieven en varianten te toetsen aan het doelbereik. Dat wil zeggen: in hoeverre kan met een gekozen alternatief of variant worden voldaan aan de 'drie centrale ambities' voor A tot Z en andere ambities van de gemeente ten aanzien van bijvoorbeeld leefkwaliteit, gezondheid, klimaatbestendigheid, duurzaamheid (energie, circulariteit), bereikbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Bespreek de ambities ook in relatie tot elkaar, zodat een 'optimale mix' kan worden ontwikkeld.

4.4 Effectbeoordeling

In paragraaf 4.1 van dit advies staan verschillende algemene aanbevelingen voor de effectbeoordeling. Aanvullend hierop heeft de Commissie voor een aantal aspecten en indicatoren enkele inhoudelijke aandachtspunten.

Bodem, water en klimaatadaptatie

- Onderzoek in hoeverre de alternatieven zijn opgewassen tegen (door klimaatverandering) toenemende klimaatextremen en in welke mate deze versterkend of belemmerend zijn voor de binnen DPRA en kennisprogramma zeespiegelstijging ontwikkelde strategieën voor de regio Rijnmond.
- Beoordeel de effecten op toekomstige bodemdaling, opbarsting en ongelijkmatige zetting als gevolg van droogte en geef aan wat de invloed van klimaatverandering hierop is.
- Beoordeel welke ruimte buitendijks en binnendijks nodig is voor toekomstige versterkingen van dijken en/of waterberging en welke effecten de alternatieven hebben in geval van buitendijks bouwen.
- Beoordeel de effecten op de kwaliteit van bodem, grondwater en oppervlaktewater en geef aan wat dit betekent voor ontwerp en inrichting van de deelgebieden. De Kaderrichtlijn water (KRW) schrijft voor dat geen (tijdelijke) achteruitgang van de

waterkwaliteit mag plaatsvinden. Uiterlijk in 2027 moeten KRW-wateren (zoals de Nieuwe Maas) voldoen aan de eisen van een goede toestand.

Natuur

- Maak een globale omgevingsanalyse van het studiegebied die een algemeen beeld geeft van de natuurwaarden in het gebied, de verschillende leefgebieden en de aanwezige soortgroepen in het studiegebied. Maak hierbij onderscheid in deelgebieden met een verschillend karakter. Volgens de ROER zijn de rivier met polder de Esch en het Eiland van Brienoord en het Kralingse Bos de belangrijkste ecologische kerngebieden in het plangebied.
- Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Ook als het voornemen niet in of direct naast een beschermd gebied ligt, kan het gevolgen hebben voor een beschermd gebied, bijvoorbeeld door stikstofdepositie.
- Als gevolgen voor Natura 2000-gebieden niet op voorhand uitgesloten kunnen worden moet een Passende beoordeling worden opgesteld, waaruit moet blijken dat natuurlijke kenmerken van het gebied niet aangetast worden door het plan. De Passende beoordeling moet zich aanpassen aan het detailniveau van het besluit. In dit geval kan dit het karakter hebben van een risicoanalyse. Maak hierin globaal duidelijk of aantasting van natuurlijk kenmerken kan worden uitgesloten.²⁴

Gezonde leefomgeving

- Besteed aandacht aan cumulatieve effecten van verschillende geluidbronnen. Betrek hierbij onder andere ook het geluid van scheepvaart en nestgeluid²⁵ waar relevant.
- Geef inzicht in de toe- en afname in geluidbelasting en gezondheidseffecten (advieswaarden WHO).
- Beschrijf de effecten op fijn stof en NO_x, ook onder grenswaarden en advieswaarden, van verschillende bronnen (zoals wegverkeer, scheepvaart en bedrijven).
- Ga in op de externe veiligheidsrisico's (groepsrisico en plaatsgebonden risico) die relevant kunnen zijn voor de ontwikkeling van het gebied, zoals risico's van gas- of gifwolken, aanvaringen op de Maas en andere calamiteiten.

Bereikbaarheid, verkeer en vervoer

In de NRD worden voor de aspecten woonomgeving en mobiliteit de indicatoren verkeersveiligheid, bereikbaarheid en schone verplaatsingen genoemd.

- Besteed bij de uitwerking van de indicator verkeersveiligheid aandacht aan mogelijk risicovolle plekken in de verkeersinfrastructuur, bijvoorbeeld door hoge I/C waarden (weg- en fietsinfrastructuur), en complexe kruisingen van verschillende modaliteiten.
- Ga bij de indicator bereikbaarheid (ook) in op de intensiteit en routeringsprincipes voor autoverkeer, de ontwikkeling van de modal split, het nagestreefde parkeerbeleid, de mogelijke barrièrewerking in de verbindingen tussen deelgebieden of problemen met toegang tot de HOV, en maak daarbij zichtbaar welke invloed de fasering (bijvoorbeeld het moment van aanleg van de HOV) op deze aspecten heeft.

²⁴ Gebruik hiervoor bijvoorbeeld het stoplichtmodel. Groen licht betekent dat geen effecten verwacht worden. Bij oranje licht kunnen negatieve effecten optreden, maar is zicht op effectieve maatregelen waardoor het stoplicht, in de uitwerking in vervolgbesluiten, op groen kan komen. Rood licht betekent dan dat aantasting niet is uitgesloten, en dat geen maatregelen beschikbaar zijn om dit te voorkomen. Bij rood licht kan de visie niet worden vastgesteld, tenzij de ADC-toets met succes wordt doorlopen.

²⁵ Geluid van afgemeerde schepen.

- Besteed bij schone verplaatsingen (ook) aandacht aan de mogelijke facilitering van deelmobiliteit en elektrisch rijden, en de mogelijke toepassing van zero-emission logistiek.

Welzijn, sociale aspecten

- Breng naast gegevens over de bevolkingsopbouw naar leeftijd, sociale samenstelling ook verhuisbewegingen in beeld (wie blijven, wie komen en waar vandaan, wie gaan en waar naar toe). Met name dit laatste is van belang om te zien of er vormen van gentrificatie plaatsvinden richting wijken binnen Rotterdam en/of de buurgemeenten.
- Besteed naast de hierboven genoemde aspecten over de relatie van de fysieke leefomgeving en gezondheid ook aandacht aan de sociale, welzijnskant van gezondheid: ervaren fysieke en mentale gezondheid, gezond gedrag (bewegen, roken, drinken, drugs), eenzaamheid, sociale veiligheid.

5 Monitoring en evaluatie

De NRD geeft aan dat in het OER een aanzet zal worden gegeven tot een Monitoring & Evaluatieplan voor A tot Z, als onderdeel van een breder plan voor monitoring en evaluatie voor de (uitvoering van de) omgevingsvisie.

Monitoring en evaluatie is belangrijk omdat de uiteindelijke invulling van het programma in de deelgebieden nog onzekerheden bevat. De effecten zijn daardoor ook nog relatief onzeker. Daarbij zal de uitwerking over een lange periode plaats vinden, in een gedifferentieerd en intensief gebruikt gebied. Na herziening van de omgevingsvisie zullen nog besluiten over deelgebieden worden genomen en zal het programma nader worden uitgewerkt. Waar nodig zal flexibel ingespeeld moeten worden op veranderende omstandigheden, waaronder de ontwikkeling van de HOV-verbinding. Dit kan leiden tot aanpassingen in het programma en/of aanpassingen in de randvoorwaarden en uitgangspunten daarvoor. Monitoringsgegevens en periodieke evaluaties helpen bij het voorbereiden en maken van keuzes.

Neem in het OER een (aanzet voor een) monitoringsprogramma en evaluatie op. Geef in het OER aan:

- hoe de monitoring wordt aangepakt; ga in op frequentie van monitoring en evaluatie, aansluiting op bestaande monitoringsystemen en meetnetten, te hanteren indicatoren (sluit zoveel mogelijk aan bij de indicatoren uit de doel- en effectbeoordeling uit het OER) en de wijze waarop over deze indicatoren gerapporteerd wordt;
- wie verantwoordelijk is voor de aansturing van de monitoring, kwaliteitszorg en evaluatie/rapportage; geef aan of deze informatie openbaar is en wie besluiten/maatregelen neemt op basis van de uitkomsten van de evaluatie;
- hoe gezorgd wordt voor een laagdrempelige ontsluiting van de monitoringsresultaten, zodanig dat deze gebruikt kunnen worden voor participatie. Voor een succesvolle implementatie van het programma is van belang dat de beleving, ervaringen en ideeën van bewoners een plek krijgen in de nadere uitwerking en invulling in de deelgebieden en wijken.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over het op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ing. Eugène de Beer
ir. Annemie Burger (voorzitter)
drs. John Dagevos
prof. dr. ir. Rob van der Heijden
drs. Pieter Jongejans (secretaris)
Margo Meeuwissen MSc

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport wordt opgesteld

Herziening van de omgevingsvisie Rotterdam.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit D11.2, “stedelijke ontwikkeling”. Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden kunnen optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom wordt een plan-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit

Gemeenteraad van Rotterdam.

Initiatiefnemer besluit

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Rotterdam.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 8 november 2022 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft gebruikt?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3677](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

